

Τα στενά παπούτσια

ΕΚΛΟΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Ζωρζ Σαρή

Τα στενά παπούτσια
μυθιστόρημα

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη λογοτεχνία

Νεανικά μυθιστορήματα

Ζωρζ Σαρή, *Τα στενά παπούτσια*

Διορθώσεις ψηφιακής έκδοσης Νάντια Κουτσορούμπα

Φωτοστοιχειοθεσία Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη) και κληρονόμοι της Γεωργίας Καρακώστα (Ζωρζ Σαρή), Αθήνα, 1991

Το βιβλίο κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 1979 από τις Εκδόσεις Κέδρος
Πρώτη έντυπη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη (ISBN 978-960-293-676-4),
Αθήνα, Ιανουάριος 1992

Ψηφιακή επεξεργασία ηλεκτρονικού βιβλίου: Quality & Reliability A.E.

Πρώτη ψηφιακή έκδοση (σε μορφή epub) από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα,
Μάρτιος 2020

KET 7907 - ISBN 978-960-16-4510-0

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Στους Χαλδαίους
της Βαγίας*

Η ιστορία είναι αληθινή. Οι ήρωές της υπήρξαν, υπάρχουνε, θυμούνται...

Όταν μιλάμε με τους Χαλδαίους για τα καλοκαίρια της Βαγίας, που ζήσαμε σαν ήμασταν παιδιά, οι αναμνήσεις μας δεν έχουν τελειωμό. «Θυμάσαι τότε που...» Αυτό το «τότε» θέλησα να γράψω, όσο μπορούσα πιο αληθινά.

Θέλω να ευχαριστήσω τους Χαλδαίους που με βοήθησαν να θυμηθώ. Μα πιο πολύ την Ιουλία, την κόρη της Φωτεινής κι εγγονή της κυρα-Λένης, που τόσο απλόχερα μου χάρισε τις δικές της αναμνήσεις. Έζησε κοντά στη γιαγιά της, και τα βράδια κάτω από την ίδια κληματαριά άκουγε τις ίδιες ιστορίες που είχαμε ακούσει κι εμείς σαν ήμασταν παιδιά.

Η φλογερή Ιουλία ζωντάνεψε με το πάθος της τη θύμησή μου, κι όταν μου μιλούσε, νόμιζα πως έβλεπα τη μάνα της, την όμορφη Φωτεινή του 1935..., νόμιζα πως ξαναγινόμωνα παιδί... Την ευχαριστώ.

Z.Σ.

Το περιβόλι του θεού

Ονομάζομαι Παναγιώτης Χαλδαίος κι είμαι από την Αίγινα. Έχουμε πολλούς Χαλδαίους στην Αίγινα. Οι παλιοί λένε πως οι Χαλδαίοι, στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, ζούσανε στην Παλιοχώρα και το 1830, όταν έφυγαν οι Τούρκοι, κατέβηκαν στον κάμπο του Μεσαγρού κι έχτισαν τα πρώτα σπίτια. Ο Παυλής Χαλδαίος ήταν πρόγονος της μάνας μου. Άλλοι πάλι λένε πως καταγόμαστε από τους Ασσύριους και τους Χαλδαίους, πως μας ξεφόρτωσε κουρσάρικο, σκλάβους για πούλημα, στον ορμίσκο της Βαγίας, απέναντι από τη Νησίδα. Σαν ήμουν μικρός, έπαιζα με τα άλλα παιδιά γύρω κι έξω από την κουρσοσπηλιά. Όποια κι αν είναι η αλήθεια, είμαστε γέννημα και θρέμμα της Αίγινας.

Το 1935 ήμουν δώδεκα χρονών κι ο κόσμος όλος ήταν το χωριό μου. Ποτέ δεν είχα φύγει μακριά από τη Βαγία, έξω από τις λίγες φορές που μας είχε κατεβάσει η μάνα μου στη Χώρα για να μας αγοράσει παπούτσια, να μας ποδέσει. Όταν ανέβαινα στον Προφήτη Λια, καθόμουν πάνω σ' έναν βράχο κι αγνάντευα πέρα μακριά, κατά κει που 'πεφτε το λιμάνι του Πειραιά. Ο μεγάλος μου αδελφός, ο Νίκος, πήγαινε αρκετά συχνά στον Πειραιά κι όλο μας μιλούσε για τα θεόρατα σπίτια, τους μεγάλους δρόμους, τα μαγαζιά και τ' αυτοκίνητα, για τα βαπόρια που κίναγαν για την Αμερική. Εκείνο που πιο πολύ κέντριζε την περιέργειά μου ήταν το ηλεκτρικό. Έφτανε, λέει, να γυρίσεις ένα κουμπί κι άναβε φως. Τον παρακαλούσα να με πάρει μαζί του μια φορά, μόνο μια φορά, να δω κι εγώ όλα αυτά τα θάματα, εκείνος όμως δεν ήθελε. Έλεγε πως ήμουνα πολύ μικρός για ένα τόσο μεγάλο ταξίδι. Οι Αιγινήτες κατέβαιναν στον Πειραιά σαν είχανε δουλειές ή όταν ήταν πολύ άρρωστοι. Κι εγώ περίμενα πότε να μεγαλώσω, να φύγω από το χωριό μου. Δε με χωρούσε ο τόπος. Ήθελα να γίνω δάσκαλος.

Το 1935 η Βαγία είχε έξι σπίτια όλα κι όλα. Ήτανε το πιο μικρό χωριό της Αίγινας, ίσως και του κόσμου. Στον βοριά, η θάλασσα έφτανε ίσαμε το λιμάνι του Πειραιά, δυο ώρες με τη βενζίνα, με καλό καιρό φυσικά. Στον νοτιά στέκανε τα βουνά μας, ασάλευτοι φρουροί, ο γελαστός Προφήτης Ηλίας κοντά στο φαλακρό αδελφι του το

βουνό του Ραπανά. Στο βάθος, φόντο, ο Κοταρίνος, καταπράσινος χειμώνα καλοκαίρι, και στην κορυφή του άσπρος ο ναός της Αφαίας.

Ένας φοίνικας, μόνος του στην όχθη της Λήμνου, μιας λίμνης με πολλά βούρλα, είχε γίνει αιτία να ονομαστεί το χωριό μας Βαγία, μια και βάγια τα κλαριά του. Φέτος τον χειμώνα, ένας δυνατός αγέρας έριξε χάμω τον γέρικο φοινικά μας.

Τ' άσπρα σπιτάκια ήτανε σκορπισμένα εδώ κι εκεί, όπου διάλεξε ο κάθε νοικοκύρης να χτίσει το δικό του. Της χήρας της Σημέλας κοντά στη θάλασσα, πλάι στο ξωκλήσι του Σωτήρα. Του Κολοκούβαρου το 'βλεπες μόλις έμπαινες στο χωριό από τον δρόμο του Μεσαγρού. Τα δυο αδέρφια, οι Σολωμοί, είχαν χτίσει τα δικά τους αντικριστά. Απόμερα, στα ριζά του Προφήτη Λια, έστεκε το δίπατο σπίτι του Τομάρα, το μόνο που δεν ήταν ασβεστωμένο, αλλά αφημένο στο χρώμα της γκρίζας πέτρας. Στην καρδιά του χωριού ήταν το σπίτι μας, κοντά στη μεγάλη μουριά που 'σκιαζε το πηγάδι με τον ζεμένο γάιδαρο.

Οι κέδροι, οι ελιές, οι συκιές κατέβαιναν συντροφιά ίσαμε τον γιαλό, σκαρφάλωναν τις πλαγιές. Είχαμε πολλά κλήματα, μια πράσινη θάλασσα αμπελώνες. Κάθε χρόνο, από το λιμανάκι μας έφευγε διακόσιες χιλιάδες οκάδες σταφύλι – και τι σταφύλι, σαββατιανό και ροδίτης, με ρώγα γερή και γλυκιά. Το μυαλό διατάζει το χέρι, όταν όμως η καρδιά διατάζει το μυαλό, τότε το χέρι διαλέγει το πιο όμορφο τσαμπί και το ρίχνει στο κοφίνι κι ο κόσμος τ' αγοράζει δυο δραχμές την οκά κι ευλογάει την Αίγινα.

Μέσα στο χωριό, κοντά στα σπίτια μας, δεξιά ζερβά απλώνονταν τα μποστάνια. Το νερό έτρεχε στις αμπολές και πότιζε τις βραγιές με τα ζαρζαβατικά. Οι ντομάτες πρασίνιζαν, κοκκίνιζαν στην ώρα τους. Οι μελιτζάνες βαριές ακουμπούσαν στη γη, οι κολοκυθιές σαν ερπετά τραβούσαν του μάκρου στολισμένες με τις κίτρινες κολοκυθοκορφάδες τους κι είχε ξεχωριστές βραγιές με φασολιές που αγκάλιαζαν τα ψηλά καλάμια, κι όλο σκαρφάλωναν, με μπάμιες κι αγγούρια, με μαϊντανό και σέλινο. Το κάθε περιβόλι είχε το σκιάχτρο του. Το δικό μας φορούσε ένα παλιό μαύρο καπέλο του πατέρα, ένα άσπρο ξεσκισμένο πουκάμισο, και δυο ξύλινα τεντωμένα χέρια τρόμαζαν τα πουλιά και τα 'διωχναν μακριά από τα λαχανικά μας.

Τα τζιτζίκια όλη μέρα τραγουδούσαν, οι μπουρμπουλοι κολλούσαν πάνω στα κλήματα και τα παιδιάστικα δάχτυλά μας τους τσάκωναν. Δέναμε με μια κλωστή τη χρυσόμυγα κι αυτή πετούσε στριφογυριστά, βουρ βουρ, πάνω από το κεφάλι μας και γελούσαμε.

Τα κοκόρια μάς ξυπνούσαν προτού ακόμα φέξει, οι κότες γεννούσαν καθημερινά. Οι κατσίκες μας στέκαν πρόθυμες να τις αρμέξουμε. Κρέας δεν είχαμε στο χωριό. Σφάζαμε τρεις φορές τον χρόνο: το Πάσχα, τον Δεκαπενταύγουστο και του Χριστού. Το ψάρι ήταν άφθονο. Κάθε πρωί οι βάρκες ξεφόρτωναν τα δίχτυα τους γεμάτα ροφούς, στείρες και κατσούλες, ζαργάνες, μαρίδα χοντρή και ψιλή. Οι αδελφοί Σολωμοί, δυο φορές τη βδομάδα, πήγαιναν στο Πασαλιμάνι και πουλούσαν στους δρόμους του Πειραιά και της Αθήνας: *Ψάρια... φρέσκα ψάρια...*

Στα βουνά μας φύτρωναν άγρια κι ήμερα ραδίκια, βρούβες, θυμάρι και ρίγανη, φασκόμηλο και χαμομήλι. Με τα πρωτοβρόχια ξεμύτιζαν τα κυκλάμινα μέσα από τα χαμόκλαδα, ανάμεσα στα λιθάρια, κι ο αγέρας με την ανάσα του κουβαλούσε όλες αυτές τις μυρουδιές και τις σκορπούσε πάνω από τη Βαγία. Μοσκοβολούσε ο τόπος. Ο Θεός είχε κατέβει από τον ουρανό κι είχε αγγίξει με το χέρι του τη γη μας, τα δέντρα της, τις πέτρες και τα λουλούδια, τα ζώα και τους ανθρώπους. Ένα περιβόλι ήταν η Βαγία. Ένα περιβόλι με έξι σπίτια και καμιά τριανταριά ανθρώπους, με τον ήλιο πάνω από το κεφάλι μας να μετράει τον χρόνο.

Οι ξένοι ήταν καλόδεχτοι στο χωριό μας. Είχαμε από τότε «τουρίστες», τους λέγαμε «λόρδους». Τους έφερνε το καλοκαίρι η «Ανεμώνη», ένα κρουαζιερόπλοιο που αγκυροβολούσε στ' ανοιχτά του λιμανιού, κι εμείς τα παιδιά, μόλις ακούγαμε τη σειρήνα του, παρατούσαμε τις δουλειές ή το παιχνίδι και κατεβαίναμε πλάλα με τους γαιδάρους για ν' αγωγιάσουμε.

Σωστό πανηγύρι αυτοί οι «λόρδοι». Γερμανοί, Γάλλοι, μας μιλούσαν αρχαία ελληνικά κι εμείς τους απαντούσαμε με «γιες» και «νόου», με «βουί» και «μπονζούρ». Τους ανεβάζαμε στον ναό της Αφαίας. Μας πλήρωναν το αγώγι τάλιρο ή δεκάρικο.

Τόσα χρόνια πέρασαν από τότε κι όλα τα θυμάμαι, σαν να 'ναι χτες. Όσο μεγαλώνεις, τόσο θυμάσαι τα πιο παλιά και ξεχνάς τα κοντινά. Οι αναμνήσεις είναι καταχωνιασμένες μέσα σου, κι όταν κάθεται να ξαποστάσεις, ανεβαίνουν στην επιφάνεια ολοζώντανες και σε πλημμυρίζουν, και τότε ξαναζεις την παλιά σου ζωή. Λες κι είναι ένας φωτεινός κύκλος. Δίνεις ένα σάλτο και πηδάς μέσα. Ξαναγίνεσαι παιδί, το χτες γίνεται τώρα. Θυμάσαι το ένα, θυμάσαι το άλλο, και το σακούλι με τις αναμνήσεις δεν αδειάζει, όλο και πετάγεται μια μέρα που τη νόμιζες λησμονημένη...

Το καλοκαίρι του 1935 το θυμάμαι τόσο πολύ, σαν να το 'χω μέσα μου βιβλίο και το διαβάζω τόσα χρόνια μοναχός. Είναι οι σελίδες του μπρος πίσω, ανάκατες. Λέω να τις συγυρίσω, να βάλω μια αρχή κι ένα τέλος για να το διαβάσουν τα παιδιά μου. Ίσως γιατί είναι το καλοκαίρι που σημάδεψε τη ζωή μου, ίσως γιατί δε θέλω να σβηστούν για πάντα εκείνες οι μέρες της Βαγίας που πάνω τους χτίστηκαν ξενοδοχεία και βίλες τσιμεντένιες. Ο θόρυβος του τρανζίστορ, που αγόρασα στ' αγόρια μου, έδιωξε τα πουλιά από τη μουριά μας.

Έχει έναν πρόλογο το καλοκαίρι μου: το καλοκαίρι του 1934. Όταν οι Αϊβαλιώτηδες ανακάλυψαν το χωριό μας. Η βενζίνα τούς κουβάλησε από τον Πειραιά στη Σουβάλα, κι από κει το μουλάρι τούς έφερε γιαλό γιαλό από τον χωματένιο δρόμο και τους σταμάτησε μπροστά στο σπίτι μας. Ήμασταν όλοι εκεί, η μάνα μου και τ' αδέρφια μου. Βγάλαμε τις καρέκλες της σάλας, για να καθίσουν οι ξένοι μας, και η Ιουλία, η μεγάλη μου αδελφή, τους τράταρε γλυκό του κουταλιού και παγωμένο νερό από το πηγάδι. Ήθελαν να νοικιάσουν ένα δωμάτιο για το καλοκαίρι. Κάποια φίλη τούς είχε μιλήσει για την όμορφη Βαγία. Η κυρία Έμμα ενθουσιάστηκε, της άρεσε το σπιτάκι μας: μια σάλα, μια κάμαρα και το μαγειρείο. Θυμάμαι που τσακωθήκανε για το νοίκι. Ο Νίκος ζήτησε διακόσιες δραχμές για τους τρεις μήνες του καλοκαιριού και η κυρία Έμμα είπε πως είναι πολύ λίγες, τουλάχιστον τριακόσιες, κι αφού παζάρεψαν, συμφωνήσανε στις διακόσιες πενήντα δραχμές. Έτσι ήρθαν με τις τρεις κόρες τους και πέρασαν το καλοκαίρι στο σπίτι μας.

Εμείς πλαγιάζαμε στο κατώι ή έξω, στην αλάνα. Μέσα σε λίγες μέρες δεν ξεχώριζες τους νοικάρηδες από τους νοικοκυραίους. Με τα κορίτσια γίναμε πρώτοι φίλοι, προπαντός εγώ με τη Ζωή, που ήταν η πιο μικρή, ίδια ηλικία μ' εμένα. Οι μέρες περνούσαν σαν σαΐτες κι εμείς τα παιδιά φτιάχναμε όνειρα για του «χρόνου το καλοκαίρι»... Ίσαμε να πεις κύμινο, «του χρόνου» έγινε «φέτος» κι έτσι το καλοκαίρι του 1935 μας ήρθαν ξανά. Ο κύριος καθηγητής έστειλε ένα τηλεγράφημα πως φτάνουν κι η μάνα πρόσταξε ν' ασβεστώσουμε το σπίτι, μέσα κι όξω, τους τενεκέδες με τους βασιλικούς, τα σκαλοπάτια και τα πεζούλια. Ήμασταν πολλά παιδιά, τέσσερα αγόρια και τρία κορίτσια, κι όλοι πιάσαμε τη βούρτσα. Η μάνα ζύμωσε ψωμί, να 'ναι φρέσκο, το φούρνισε, το ξεφούρνισε ροδοκόκκινο. Μαγείρεψε φασολάκια γιαχνί, που άρεσαν στην κυρία

Έμμα. Ο Νίκος γέμισε την νταμιτζάνα κρασί για τον κύριο καθηγητή, ύστερα σαμάρωσε τα μουλάρια και κίνησε για τη Σουβάλα να τους παραλάβει. Εμένα δε με χωρούσε ο τόπος. Πήγα από νωρίς και στάθηκα στο ψήλωμα να τους δω να 'ρχονται.

Ανυπομονούσα. Πότε κλοτσούσα τις πέτρες και πότε στριφογύριζα σαν τη σβούρα. Πονούσανε τα πόδια μου τόση ώρα όρθιος. Η μάνα είχε μπήξει τις φωνές:

«Βρε μπαριασμένο, πού πηγαίνεις μες στο καταμεσήμερο; Αν δε βασιλέψει ο ήλιος, δεν έρχονται. Και τα ζα ποιος θα τα κατεβάσει;».

Ποιος την άκουγε όμως; Σκεφτόμουν, μπορεί το καϊκι να 'φυγε πιο νωρίς από τον Πειραιά και να 'φτασε στις τρεις στη Σουβάλα. Η «Βαγγελίστρα» τρέχει πιο γρήγορα από την «Παναγιά». Ο Κολοκούβανος έλεγε τις προάλλες πως έκανε μόνο δυο ώρες. Όσο για τα ζα, ας τα κατέβαζε ο Σώζος μοναχός του.

Λούστηκα λοιπόν μάνι μάνι, η Φωτεινή μου 'φτιαξε μια χωρίστρα, ίσια σαν τεντωμένη κλωστή, και πασάλειψα τα μαλλιά μου με την μπριγιαντίνη του Νίκου. Η μάνα φώναζε: «Μωρέ, θα σε πάρει χαμπάρι ο αδελφός σου κι αλίμονό σου, θα σε τσακίσει...». Φόρεσα καθαρό πουκάμισο, το καινούριο μου βρακί και τα καινούρια μου παπούτσια, που ήταν σχεδόν αφόρετα. Τρεις φορές τα 'χα βάλει όλες κι όλες, μόνο που είχε μεγαλώσει το πόδι μου και με χτυπούσαν στη φτέρνα. Μόλις έκανα να ξεκινήσω, η μάνα έμπηξε πάλι τις φωνές: «Κακομοίρη μου, ε και πας πέρα από τη Λήμνο, θα σου σπάσω τα παιδιά...». Άδικα με φοβέριζε, μοναχός μου δεν κοτούσα να πάω πέρα από τη λίμνη.

Στάθηκα πάνω στο ξέφωτο, εκεί που αρχίζει ο δρόμος για τη Σουβάλα. Από κει τα 'βλεπα όλα, το χωριό, τη θάλασσα και τη στροφή. Μόλις φανούν τα μουλάρια, θα τρέξω. Όμως αργούσαν. Η μάνα είχε δίκιο. Ο ήλιος άναψε πυρκαγιά στον ουρανό, σε λίγο θα κρυφτεί πίσω από του Πλευρή το βουνό και θα χαθεί. Η κυρία Έμμα δε θέλει να 'ρχεται νύχτα πάνω στο μουλάρι, γιατί σκιάζεται. Πρέπει λοιπόν να 'ρθουν ΤΩΡΑ. Είπα να μετρήσω ίσαμε τα πενήντα κι έβαλα στοίχημα πως, πριν να τα φτάσω, τα μουλάρια θα 'χουν φανερωθεί. Στην αρχή μετρούσα γρήγορα: ένα, δύο, τρία, τέσσερα..., χωρίς να παίρνω ανάσα, από τα τριάντα και μετά πήγαινα αργά αργά, κι όταν έφτασα στα 48, έκλεισα τα μάτια κι άρχισα τις ζαβολιές: 48, 48 και μισό, 49, 49 και ένα, 49 και δύο... Στην αριθμητική ήμουν ξεφτέρι. Δέκα με τόνο είχα πάρει, κι ο δάσκαλος όλο μπράβο και μπράβο μού έλεγε. Θα έδειχνα το

ενδεικτικό μου με το «άριστα» στη Ζωή. Ο Σώζος έμεινε πάλι στην ίδια τάξη. Δεν τα παίρνει τα γράμματα κι η μάνα αποφάσισε να μην τον ξαναστείλει σχολείο. «Δεν πειράζει» είπε, «τα χτήματα θέλουνε χέρια». Ο Νίκος θύμωσε: «Τουλάχιστο να βγάλει την τετάρτη. Άνθρωπος αγράμματος ξύλο απελέκητο». Εγώ, όταν θα μεγαλώσω, θα γίνω δάσκαλος. Ο πατέρας της Ζωής είναι πιο πολύ κι από δάσκαλος, είναι καθηγητής κι έχει δικό του σχολείο στην Αθήνα. Σ' αυτό πηγαίνει η Ζωή. Για σκέψου να πηγαίνεις στο σχολείο του πατέρα σου. Ποιος κοτάει να σε βαρέσει; Η Ζωή μου είχε πει πως δεν έτρωγε ποτέ της ξύλο, ΠΟΤΕ. Ούτε από τους γονείς της. Η κυρία Έμμα έχει ένα άσπρο χεράκι και τα νύχια της μοιάζουν με γυαλιστερά μικρούλικά κοχύλια. Η δικιά μου μάνα με βαρούσε με τη βέργα κι ο Νίκος δε χωράτευε, σου 'δινε μια και σ' έριχνε χάμου. Από τότε που πέθανε ο καημένος ο πατέρας, σαν μεγάλος αδελφός, αυτός έγινε ο προστάτης μας. Κι αν γυρίσει με τα μουλάρια ξεφόρτωτα; Άπαπα! Αυτό δε γίνεται. Εγώ με τα ίδια μου τα μάτια διάβασα το τηλεγράφημα: «Αναχωρούμεν Σάββατον πρώτην Ιουλίου από Πειραιά τρεις απόγευμα. Παρακαλώ ελάτε με μουλάρια παραλάβετε εμάς και αποσκευάς. Αϊβαλιώτης».

Κουράστηκα να στέκω όρθιος. Βαρέθηκα να μετράω, θα καθίσω σ' εκείνη την πέτρα κι ας λερωθεί το καλό μου βρακί, ποιος θα το προσέξει μέσα στη φασαρία; Όλο τον χειμώνα περίμενα τούτη τη μέρα, όλο τον χειμώνα θυμόμουν το περσινό καλοκαίρι... Άραγε τι θα 'λεγε η Ζωή σαν θα 'βλεπε το «σπίτι» πάνω στον Προφήτη Λια; Θ' άνοιγε τις ματάρες της και θα χοροπηδούσε; Μόνος μου το 'χτισα. Ο Σώζος με βοήθησε να κουβαλήσω τις πέτρες, τις σανίδες, τα παλούκια και τα κλαριά για τους τοίχους και τη σκεπή. Μια τάβλα την έκανα τραπέζι και δυο καφάσια ανάποδα καρέκλες. Από το σπίτι έφερα κρυφά μια τσάσκα και το σκαμνί με το σπασμένο χερούλι. «Για σένα, μόνο για σένα, το 'χτισα...» θα της πω. «Κι έχω και την Αφροδίτη, κρυμμένη στη βάρκα του μπαρμπα-Σταύρου... Κι αυτή για σένα». Μα γιατί αργούν τόσο πολύ; Μην και βούλιαξε το καϊκι και πνίγηκαν όλοι; Παναγιά μου, φύλαγε!

Έτσι δεν πνίγηκε ο άντρας της Σημέλας; Είχε πάει να πουλήσει τα ψάρια του με το καϊκι του μπαρμπα-Φώτη και κανένας τους δε γύρισε. Η Σημέλα χτυπιόταν: «Άχου, άντρα μου, και τι θ' απογίνω η έρμη με τρία παιδιά στην αγκαλιά;».

Στην αρχή όλο το χωριό τη βοήθησε: ποιος λίγο λάδι, ποιος λίγη ζάχαρη. Μόνο ο Τομάρας δεν έδωσε τίποτε. Όταν πήγε ο Νίκος μας

να του ζητήσει, άρχισε τις κλάψες πως η χρονιά δεν ήταν καλή, πως είχε μεγάλες στεναχώριες και πως δεν του περίσσευαν... Αλλά, αν ήθελε η Σημέλα, ας ερχόταν να δουλέψει σ' αυτόν, που ήταν χήρος άνθρωπος κι είχε κόρη μικρή για νοικοκυριό. Ε, ένα πιάτο φαΐ θα βρεθεί... Όταν θ' αντάμωνα με τη Ζωή, θα της έλεγα: «Άκου και φρίξε. Η Σημέλα δούλα του Τομάρα κι η Πόπη σήκωσε μύτη...». Κανένας μας δε χώνευε την Πόπη, την κόρη του Τομάρα, ήταν μαρτυριάρα και ψεύτρα. Μας ζηλεύει που έχουμε τους Αϊβαλιώτηδες κι ο πατέρας της έκανε ό,τι μπορούσε για να μας τους πάρει. Πέρσι είχε καλέσει τον κύριο καθηγητή, να τον κεράσει τάχα καφέ, και του 'δειξε το σπίτι του. «Εδώ να 'ρθείτε του χρόνου το καλοκαίρι, που έχω πολλές κάμαρες και μπαλκονάκι να κάθεται η κυρία σας να βλέπει τη θάλασσα. Δεν είναι σωστό. Εσείς να μένετε στους Χαλδαίους...» Η κυρία Έμμα, όταν το 'μαθε, κούνησε το κεφάλι και είπε πολύ ήρεμα: «Ποτέ δε θα φύγω απ' αυτό το σπίτι. Κάθε καλοκαίρι θα 'ρχομαι εδώ, αν μας θέλει φυσικά η κυρία Ελένη». Η Ζωή και η Ειρήνη ενθουσιάστηκαν. Η Ζωή χοροπηδούσε: «Μπράβο, μπράβο, μανούλα, εδώ, κάθε χρόνο εδώ!». Όμορφη που 'ναι η Ζωή. Έχουμε το ίδιο μπόι. Πέρσι, τη μέρα που ήταν να φύγουν, μετρηθήκαμε. Χαράξαμε ένα σημάδι πάνω στη μουριά μας. Εγώ ξεπέρασα το σημάδι τρία δάχτυλα. Πόσο να ψήλωσε άραγε η Ζωή;

Ο ουρανός γέμισε αστέρια. Η νύχτα έριξε τα σκοτάδια της παντού, στις πέτρες, στους σκίνους, στα δέντρα, κι όλα έγιναν σκιές. Φοβάμαι στις ερημιές μοναχός. Εδώ, στην άκρη του χωριού, δεν έχει ούτε ένα σπιτάκι. Λίγες συκιές και τη λίμνη. Λίγο πιο πέρα, στο ερείπιο του Καλούδη, τριγυρνάει ο βρικόλακας. Ο Σώζος δε φοβάται τίποτε κι ας είμαστε δίδυμοι. Ούτε το σκοτάδι ούτε τους πεθαμένους. Πηγαίνει στον τάφο του πατέρα ό,τι ώρα να 'ναι, για να δει αν το καντήλι ανάβει. Παναγιά μου, κάνε να φτάσουν, σε παρακαλώ, άλλο δεν αντέχω να καρτεράω...

Ένα φως, πέρα μακριά, κουνιέται μέσα στη νύχτα. Θα 'ναι η λάμπα του Νίκου. Σηκώθηκα να τρέξω, αλλά κοντοστάθηκα. Καλύτερα να σιγουρευτώ πως είναι αυτοί. Κάρφωσα τα μάτια μέσα στο σκοτάδι και κράτησα την ανάσα μου ν' ακούσω τα πατήματα των ζώων. Εάφνου ένα γέλιο κουδούνισε μέσα στη σιωπή. Το γέλιο της Ζωής. Άρχισα να τρέχω. «Έι... Νίκο... Έι, Νίκοο...» Η φωνή μου δυνατή έφτασε ίσαμε το φως και τότε μια άλλη φωνή το ίδιο δυνατή, κοριτσιίστικη, απάντησε: «Έι... Παναγιώτη, Παναγιώτηηη...».

Τέλειωσαν τα ψέματα, αρχίζει το καλοκαίρι μας, το καλοκαίρι της Βαγίας.